

A SAJTÓTUDOMÁNY LÉTJOGOSULTSÁGA ÉS FELADATAI

ÍRTA:
ZSEDÉNYI BÉLA dr.

1929
IFJ. LUDVIG ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA MISKOLC HUNYADI-U. 13
TELEFON: 8-82

I.

Dr. Emil Dovifat, a berlini egyetem professzora s a berlini német sajtótudományi intézet igazgatója, a sajtótudományi tanszéknek a berlini egyetemen történt felállítására után tanszéki működését 1928-ban, a sajtótudományi munka útjáról és céljáról tartott székfoglaló előadással nyitotta meg.¹⁾ Ebben az előadásban, amely nemcsak a ma már nagynevű német tudós úttörő és útmutató gondolatai révén, hanem azért is határhő a sajtótudomány történetében, mert vele nyert e fiatal tudomány Németország legnagyobb egyetemén is polgárjogot, *Dovifat* azzal a bizalmatlansággal és félelemmel szállt szembe, amely a német tudományos tradíciók örökléséről hangozott fel a sajtótudománynak, mint ilyennek, az Universitas literarumban való polgárjogosítása ellen.

De ez a bizalmatlanság és félelem nemcsak az új tudományággal, hanem kiválóan és elsősorban annak anyagával szemben és azon a címen merült fel, hogy az tudományos megalapozásra, feldolgozásra még éretlen s hogy a sajtó egyáltalában, legfőképpen pedig a mai modern s harcok energiákkal küzdő napisajtó, oly mértékű subjektívizmussal van telítve, amely a tudomány objektív megismerésre törekvő eszközeivel fel sem mérhető.

¹⁾ Dr. Emil Dovifat: *Wege und Ziele der Zeitungswissenschaftlichen Arbeit*. M.: Walter de Gruyter et Co. Berlin W 10 und Leipzig. 1929.

Ennek a bizalmatlanságnak és félelemnek a talaját táplálja továbbá az a közhit, illetőleg közhitté erősödött ferde és hibás feltevés is, mintha a zszurnalisztikai és a tudományos munka két egymással homlokellenest ellenkező fogalmat jelentene. Pedig e téves axióma ma még* oly általános, hogy a zszurnalisztikának a felületesség, a tudományos munkának pedig az unalmasság szinte ismertető kritériumává emelkedett s ha a tudóssal szemben szinte becsületbevágó kifogás, hogy munkája zszurnalisztikus jellegű, a zszurnalisztának sem szolgál dicséretül, ha munkáját tudományosnak nevezik.²⁾

Dovifat e bizalmatlanság és félelem egyetlen megnyilvánulását sem kicsinyli le. Ő is, miként a sajtótudomány minden komoly művelője, teljes tudatában van annak, hogy e fiatal tudományra, bárha pozícióját ma már nehéz munkával s eredményekkel is megerősítette és biztos sáncokat vívott ki a további előnyomulásra, még igen nagy és kemény harcok várnak. Helyesen teszi azonban, amidőn programjában mintegy éles határvonalat húz e kifogások között s amíg a komoly aggodalmakkal megalapozható bizalmatlanság legyűrésére olyan utakat keres, amelyek e tudomány nyugodt és komoly előrehaladását is biztosíthatják, a közhit ódiomával szemben inkább a mai modern élet tanulságait vonultatja fel és a dialektika fegyvereit csillogtatja meg. E téren tehát megelégszik azzal, hogy hivatkozik arra a nagy munkára, a melyet a történelemben a zszurnalizmus és a tudomány karöltve, fegyvertársakként vívtak meg az emberiség nagy eszményeiért és Carl *Bücherre*, a modern német sajtótudomány megalapítójára utal, aki szerint a tudomány szuverén felismeréseit a zszurnalizmus váltja fel a mindennapi élet aprópénzére s teszi az emberiség közkincsévé. A zszurnalizmus és a tudomány tehát, ha lényegükben és kifejezőmódjukban a legnagyobb ellentétet tüntetik is fel, nem ellenfelek s ha meg tudnák egymást

²⁾ L. u. o. 5. 1.

végre érteni, e megértés mindkettőnek csak előnyére szolgálna.³⁾

Más és mélyebbjártatú érveket keres ezzel szemben *Dovifat* ama kifogások letörésére, amelyek a sajtótudomány anyagának tudományos feldolgozásra való éretlenségét vitatják. A sajtótudomány létjogosultságát ugyanis szerinte korántsem az a kérdés dönti el, vajjon vannak-e és lia igen, melyek azok a tudományos módszerek, amelyek ennek az anyagnak a tudományos rendszerezését lehetővé teszik, — mert a helyes módszer felismeréséhez az alapos munka amúgy is el fog vezetni — hanem csak is az, hogy e téren a tudományos kutatás előtt új, nagy és ismeretlen területek tárulnak fel. Az a terület, amelyet közönségesen „közélet”-nek neveznek. Ennek a területnek a tudományos megközelítése pedig éppen eléggé indokolt. *„Seit wir ein öffentliches Leben im modernen Sinne haben, können wir uns nicht mehr damit begnügen, es Jahrzehnte oder gar Jahrhunderte später aus seinen historischen Relikten zu verstehen.”*⁴⁾ Törvényeinek kutatása és felismerése még a mai viharos változások idejében sem teljesen kilátástalan. *„Wenn es schon nicht möglich ist, in einem stürmisch bewegten Wasser bis auf den Grund zu sehen, so können wir doch vielleicht die Anzeichen und Vorboten stürmischen Wetters erkennen, und wenn wir die Stürme selbst nicht verhindern, doch ihren Ablauf festlegen.”*⁵⁾

Dovifat is elismeri azonban, hogy a közélet és a benne megnyilvánuló közvélemény törvényeihez megfigyelések útján eljutni felette nehéz feladat s ama, ma még imaginárius értékű „*publicisztikai tudomány*”-t is, a mely e nagy és ismeretlen terület felölelésére volna hivatva, akkor érheti a legnagyobb nyereség, *ha egyelőre csak egy szorosan meghatározott és zárt területen, mintegy előrehajtott etikában, folyik a kutatás azzal a re-*

³⁾ L. u. o. 6. 1.

⁴⁾ L. u. o.

⁵⁾ L. u. o.

ménységgel, hogy ezáltal előbb-utóbb a terület többi rétegei is omlásnak indulnak és nagyobb és szélesebb perspektívákat is felnyitnak majd a kutató előtt. *Dovifat* e zárt területként a sajtót hasítja ki s az *előrehajtott akna feladatát a sajtótudománynak szánja*. Indokainak sum-mája ebben a mondatban található: „*In der Zeitung nimmt die ganze Vielfältigkeit des öffentlichen Lebens Formen an, die exakter Beobachtung zugänglich sind,*”⁶⁾

Dovifat álláspontja nem elszigetelt, sőt teljesen újnak sem mondható. Csak határozottságában és útmutató irányításában az. Hiszen a közvélemény és a sajtó szoros kapcsolata természetszerű s oly szembeszökő, hogy bizonyításra sem szorul. A közvélemény kutatás tárgyává tett törvényszerűségei és a sajtótudomány által elérhető eredmények közötti kapcsolat pedig a sajtótudomány minden művelője előtt felmerül. A kérdés tárgya csupán az marad, hogy e nagy kérdőjelet miképp oldja meg?

Martin *Mohr* például, aki a berlini sajtótudományi intézet megalapítója volt, azt a tételt állítja fel, hogy meglehet ugyan magyarázni a közvéleményt a sajtóval és a sajtót a közvéleménnyel való kapcsolatában, de nem találhat magyarázatot a közvéleményben még se maga a sajtó, azaz szorosabb értelemben véve a hirtlap lényege, bármily fontos szerepet játszik s bármily felelősséget vállal is benne.⁷⁾ A sajtótudomány feladatainak mérlegében azonban már ő is erre az útra tér, midőn azt írja: „*.....die Zeitungswissenschaft hat auch die Gesetze der Mitteilung und ihrer Weitergabe in den Seelen zu ergründen, und die Rätsel der Wirkung auf die Masse und auf: die Menschheit.*”⁸⁾

Dr. W. Schöne, a lipcsei egyetem magántanára, a *modern sajtóban a közvélemény letéteményesét és a tár-*

⁶⁾ L. u. o. 8. 1.

⁷⁾ Martin Mohr: *Zeitungskunde und Zeitungswissenschaft* Verlag Quelle u. Meyer. Leipzig. 1027. 2. 1.

⁸⁾ L. u. o. 7. 1.

mdalmi öntudat kifejezőjét látja s ebben véli felismerhetni a sajtótudomány tudományosan megállapítható feladatát is.⁹⁾ *Schöne* szerint e társadalmi öntudat a sajtó által általánosan és egyidejűleg előidézett tudómsvétel fényéből fakad. Az egyén szempontjából ez annyit jelent, hogy én tudom azt, amit a többiek tudnak s velük egyidejűleg tudom. Minden egyes egyénnek tehát a többiek egyidejű tudómsvételéről alkotott képzeete válik így a közvélemény elemévé, a társadalom öntudatává. Egy konkrét hír vagy tény ekép csak akkor válhat nyilvánosan ható erővé, ha ennek az öntudatnak a megvilágításába kerül.¹⁰⁾

Nem lehet, céloom e kapcsolatokat tudományos álláspontokra való hivatkozásokkal szélesebb mederben is kiépíteni, mert csupán azt akartam demonstrálni, hogy amíg egyrészt e kapcsolat természetszerű és önként adódik, nem új tehát, — *Dovifat* ama célkitűzése, hogy a fiatal sajtótudomány, mint erre legalkalmasabb, nyomuljon előre az előrehajtott aknában s vegye kezébe a kalapácsot, amelynek ütéseinek nyomán a tudományos kutatás előtt előbb-utóbb majd feltárulnak a közéletnek és közvéleménynek ma még szűz területei is, mégis csak *új út*, határozottabban körülírt magasabbrendű cél és feladat a tudományok örök céljának, az igazság keresésének a fényében.

De ha e célkitűzés, bárha csak valamennyire is, elfogadhatónak és ha a kilátásba helyezett eredmény csak valamennyire is remélhetőnek látszik, *a sajtótudomány létjogosultsága már is vitán felül áll* s nyilvánvaló, hogy polgárjoga az Universitas literarumban elméletileg is megtámadhatatlan.

Gyakorlati létjogosultsága még kevésbé vitatható.

A bizonyítékok felkutatására és csoportosítására eb-

⁸⁾ Dr. W. Schöne: Die Zeitung und ihre Wissenschaft. Verlag Hcirr. F. A. Tinim, Leipzig. 1928. 5. 1.

¹⁰⁾ L. u. o. 24. 1.

ben a tekintetben részint az egyetemes történet, részint maga a sajtótörténet volna hivatott, Hogy e téren ma még nagy hézagok mutatkoznak, az legnagyobb-részen annak a körülménynek a számlájára írható, hogy úgy a köztudat, mint a tudomány csak elkésve ismerték fel a sajtó hajtóerejét s e hatáskoefficiens értékelésének tekintetében e tudomány mai, majdnem kezdeti stádiumában még mindig hiányoznak a megfelelő és kipróbált értékmérő egységek. A sajtótudomány létjogosultsága azonban még e hiányok mellett is beigazolható, mert a sajtó szerepének jelentősége a történelemben szinte folyton erősödő akcentussal ütközik ki.

Ma már alig vitatható például a XVIII. századbeli sajtó nevelő és erkölcsnemesítő hatása, mely a harmincéves háború utáni korszak elvadult erkölcsének megzabolázásában az irodalom segítségére sietett. Az angol típusú erkölcsös folyóiratok, az u. n. Intelligenzblatt és az individualista sajtó, amely ennek a századnak a vége felé bontogatta a szárnyait, nemcsak a sajtó belső regenerálódását hajtották végre, de a társadalmi és állami életre is komoly hatással voltak. A XIX. század nagy eszményeiért már együttesen, vállalva küzd a sajtó és az irodalom s ha afölött, hogy melyik volt fontosabb tényező, még lehet is vitatkozni, annyi már is kétségtelen, hogy a sajtó *politikai nagyhatalommá* nőtte ki magát, A XX. század lefolyt évtizedei, részint az irodalom általánosan bekövetkezett dekadenciája, de különösen a nagy világháború következtében és technikai kérdések révén, e kérdést véglegesen a sajtó javára döntenek el. A sajtó mai hatáskoefficiensét, még ha pontos mértékegységekkel nem is rendelkezünk, a hatás nagy erejénél fogva, goromba mértékkel így is ki lehet számítani. „E megállapítás azonban egyelőre természetesen csakis a hatás erejére vonatkozik. A hatás iránya, helyesebben az előidézett hatás értékelése, az egyetemes emberi eszme, a közjó vagy a fejlődés szempontjából, minőségi kérdés s ebből a szempontból tekintve maga a hatás természetesen plus vagy minus jelű is lehet.

Érdekes, hogy e területet és e kérdéseket mily hosszú időközön keresztül negligálta a tudomány. Csupán egy kis és túlságosan zárt kör, a szorosabb értelemben vett *hir-lapirodalom* keltette fel, mint az irodalom egyik excen-trikus hajtása és ez se valami nagyon nagy mértékben, az érdeklődését. Még akkor is, amikor e két szellemi termék-csoport hajtóereje már régóta legalább is parin állott. Kétségtelen, hogy a világháború durva példái tudták csak ebben az irányban feltörni az utat, de e példák ereje oly frappáns és megdöbbentő volt, hogy a lezárt kapuk sarkaikban fordultak ki előtte.

E tekintetben ma már aligha lesz szükség az okok és okozatok láncát felbontó pontos mérlegelésre vagy érté-kezésre. Egnéhány kiszakított, illusztráló példa is ele-get mondhat. A *Northcliffe-sajtó* nagy háborús propa-gandája nélkül sohasem lehetett volna az amerikai köz-véleményt háborúra hangolni az európai központi hatal-mak ellen. S mivel az Egyesült Államok kormánya meg-felelő közvélemény nélkül a be nem avatkozás szent elvét aligha törhette volna át, e sajtópropaganda hiányában, bizonyára más eredménnyel végződött volna a háború s az érdekelt nemzetek és népek sorsa, az államok alkotmánya más irányú eltolódásokat szenvedett volna. Ha pedig mindemellett csak egy futó pillantást vetünk is a North-cliffe-sajtó propagandájának okaira s az amerikai lélek és közvélemény teljes ismeretéből fakadó eszközeire,¹¹⁾ az érvek hosszú sora sorakozik fel előttünk a sajtótudo-mány létjogosultsága mellett. És ezeknek az érveknek a summájából nemcsak az tűnik ki, hogy az a sajtó, amely nemzetek, népek és államok sorsát dönti el és pecsétel-heti meg, amelynél nagyobb hatóerő az emberiség fejlő-désében ma aligha van, a tudomány érdeklődésére joga-

¹¹⁾ Az amerikai sajtó pld. tervszerű propagandával terjesz-tett híreket a német katonáknak a megszállott területek Lakos-ságával, különösen az asszonyokkal és gyermekekkel szemben elkövetett embertelenségeiről.

san tarthat számot, hanem az is, hogy e hatóerőt irányítani és befolyásolni is lehet *s hogy az irányítás és befolyásolás eszközei és törvényei a tudomány számára korántsem megközelíthetetlenek.*

Csak a nagyon felületes álláspont vitathatja, hogy ezek a törvények olyan egyszerűek, mint a kétszer-kettős a tudománynak kár e törvények szabályszerűségére az időt fecsérelnie. Mert ezen az állásponton például a politika tudományának hiábavalósága is vitatható volna. De álljon itt erre is egy példa :

Dr. W. *Schöne* az 1914 és 1918 közötti német sajtópolitikát téve kritika tárgyává, *Georg Bernhardt* adatai alapján kimutatja, miként zárta el a helytelen sajtópolitika a német sajtó útját és hatását a külföld elől. Amíg ugyanis a hírek nagy tömegét közlő és ez irányban szubvencionált angol és francia sajtó nagy hiranyagával a semleges külföldet valósággal elárasztotta, a német lapok a cenzúra szükségtelenül erőszakos nyomása alatt teljesen egyhangúakká s a külföld befolyásolására képtelenné váltak. A külföld előtt a legnagyobb német újságok tekintélye is megsemmisült és végül maga a kritikára hajló német közönség is nagyobb bizalommal olvasta a semleges hírlapokat. Mindez azonban bizalmatlanságot keltett magában a német birodalomban is és utat nyitott az ellenséges propaganda belopódzása elé.¹²⁾

De ilyen és ehhez hasonló jellemző példákért sajnos, nem is kell olyan messzire mennünk. A világháború szomorú tanulságait mi is érezzük e tekintetben, sőt mi érezzük a legkeservebben. És ezek a példák, bár legnagyobbbrészt csak negatívumokból vont következtetés és nyilvánvaló valószínűségek révén, a mai magyar tragédiában még szembeszökőbbek. Mert igaz ugyan, hogy amennyiben a sajtó hatóerőit kutatjuk, a mi tragédiánk csirája is az amerikai sajtópropaganda függvénye volt, de a trianoni ítélet ilyen formában, amilyenben végrehajtás alá került, még sem következhetett volna be sohase, ha

¹²⁾ L. *Schöne* M. m.-t. 50. 1.

nem készíti elő a kis-entente sajtópropagandája is, vagy ha a világ közvéleményét módunkban és hatalmunkban lett volna a tervbevett hihetetlen igazságtalanságról idejében felvilágosítanunk.

A németekéhez hasonló példát szolgáltathat továbbá, — szerény nézetem szerint, — a magyar sajtópolitika kritikája is és ugyancsak a cenzúra szükségtelen mértékben való alkalmazásával kapcsolatban. Bárha nagyon nehéz e kérdésben objektív véleményt alkotni s még nehezebb véleményt mondani, én mégis azt hiszem és úgy a magyar nemzet mindenkor hősieis múltjának tanuságtételével, mint a rekonstrukcióval bekövetkezett példák erejével is nagymértékben valószínűsíthetőnek tartom, hogy az 1918. évi októberi forradalom idejében a magyar társadalom, ha idejekorán és megfelelően nyert volna információt ellenségeink ármánykodásairól, a külföldön folytatott s odakint általánosan közismert propagandájáról és elképesztő éhségéről, sohasem bomlott volna fel, s öntudatra ébredve, sohasem adta volna ki a kezéből a fegyvert és ha nem esik — majdnem mit sem sejtve — egy rút megtévesztés áldozatául, sohasem lopózhatott volna a szívéig az orgyilkos mérég.

Elismerem, hogy vitatkozni talán lehetne e valószínűségek felett, de már maga a vita lehetősége is megerősíti, sőt bizonyítja a felállított tételt.

A trianoni tragédia szomorú példáinak a sorát végül egy színes és reménykeltő példa is felválthatja. Európának a magyar kérdésben éveken keresztül szinte érzéketlen közvéleményét végül is ugyancsak a sajtó rázta fel s ha a trianoni ítélet előbb-utóbb és végre mégis csak illetékes fellebbezési fóruma elé kerül s mai hihetetlen valóságában csak a múlt s a békeszerződések papírosa fogja szomorú emlékét megőrizni, — úgy ebben a szebb jövőben a *Rothermere-sajtónak*, amely Magyarország igazságát napfényre hozta, felejthetetlen érdemei lesznek.

Lehet-e azonban mindezekon komolyabb megfontolások nélkül és könnyedén átsiklani? Szabad-e akkor, amidőn a külföldi tudományos életben a sajtótudomány

létezésük már elméletileg is beigazoltunk tekintetűi Nem nyújtanak-e inspirációt s nem rónak-e elénk kötelességeket a tények és maguk az események is, amelyeknek részesei voltunk és leszünk? Nem válik-e vájjon kötelességünk, hogy mi magunk is a kezünkbe vegyük a csákányt, amely olyan igazságok után kutat, amelyeket könnyelműen eljátszott szent örökségünk visszaszerzésére egykor még harebaállíthatunk?

Ila létezésük a sajtótudomány s polgárjoga az Tiniversitas literarumban már igazolva van, nem volna-e vájjon létezésük, sokkal több létezésük és sokkal nagyobb reális és relatív értéke a magyar sajtótudománynak is?

II.

A sajtótudomány polgár jogosítása a német egyetemeken egyszersmind e tudomány önállóságát is biztosította. Nagy harcot állott ki e fiatal tudomány ebben az irányban is s úttörőinek nehéz küzdelmeibe került a ma már elnyertnek mondható pozíció.

Három dátum között folyt le a küzdelem, alig valamivel több, mint egy évtized alatt. 1916-ban alapították meg Berlinben az első sajtótudományi intézetet „*Deutsches Institut für Zeitungskunde*” név alatt, 1923-ban állították fel az első önálló sajtótudományi tanszéket a müncheni egyetemen s 1927-ben az első nyilvános rendes tanári tanszéket a lipcsei egyetemen. Ma már azonban tíz német egyetemen, a lipcsei, müncheni, freiburgi, berlini, kölni, heidelbergi, hallei, kiöli, hamburgi és frankfurti egyetemeken és a nürnbergi kereskedelmi főiskolán adják elő a sajtótudományt s legnagyobbbrészt, ezeken az egyetemeken vagy az egyetemekkel kapcsolatban 13 sajtótudományi intézet működik¹³⁾ s közöttük az egyik, a

¹³⁾ A sajtótudománnyal foglalkozó német tudományos intézetök a következők: 1. Deutsches Institut für Zeitivngskunde, Ber-

Kölnben ez évben megnyílt „*Forschungsinstitut für internationales Pressewesen*” a sajtótudomány nemzetközi kapcsolatainak a kiépítésére törekszik.¹⁴⁾ Kiegészíti továbbá a sajtótudománnyal foglalkozó intézetek sorát az aacheni sajtómúzeum, amely most áll modern irányban való átszervezés alatt.

A felsorolt intézetek legnagyobb részben a sajtótudomány önállóságáért folytatott küzdelem közben keletkeztek s eközben nyert meghirdetést a sajtótudomány önállóan vagy segédtudományként, esetleg más tárgyak melléktárgyaként beolvastva, a felsorolt egyetemeken is. Főképpen ebben találhat magyarázatot az a körülmény, hogy főtanszakként a sajtótudomány egyelőre csak a lipcsei, müncheni, freiburgi és berlini egyetemeken szerepel, promoválás pedig e tárgyból, ugyancsak egyelőre, csak a lipcsei egyetemen történhetik. A freiburgi egyetemen viszont, a publicisztikával nyert kapcsolatot. Kielben pedig az irodalom és színháztudomány keretében került művelés alá a sajtótudomány.

Nincs határozottan kialakult álláspont még abban a tekintetben sem, hogy idővel, ha anyaga majd teljes ha-

lin. — 2. Westfälisch-Niederrheinisches Institut für Zeitungs-forschung, Dortmund. — 3. Seminar für Publicistik und Zeitungswesen, Freiburg. — 4. Institut für Zeitungskunde. Halle. — 5. Seminar für Zeitungswesen, Hamburg. — 6. Institut für Zeitungswesen, Heidelberg. — 7. Institut für Literatur und Theaterwissenschaft, Kiel. — 8. Institut für Zeitungswesen und öffentliche Meinung, Köln. — 9. Forschungsinstitut für internationales Pressewesen, Köln. — 10. Institut für Zeitungskunde, Leipzig. — 11. Institut für Zeitungs-forschung, München. — 12. Institut für Zeitungswesen, Münster. — 13. Institut für Zeitungskunde an der Handelshochschule, Nürnberg.

¹⁴⁾ Az intézet megalapításával, szervezetével és céljaival részletesebben „Az első nemzetközi sajtó kutató-intézet” címen megjelent cikkem foglalkozik. Miskolci Jogászélet. 1929. 8. sz. 6—8. lap.

tározottsággal kidomborodik, melyik fakultáson helyezkedjék el e tudomány. Jelenleg, habár aligha lehet kétséges, hogy a társadalomtudományok sorába tartozik, a történeti, a jogi, az államtudományi és a gazdasági fakultásokon szerepel. Egyelőre a tanszék előadási és az intézetek munkanyaga sem mutat fel egységes avagy összehangzó célkitűzéseket. Több helyen, ahol a sajtótudomány csak melléktárgyként szerepel, vagy külön előadásokban meghirdetve sincs, jelen fejlődési stádiumában és jelentőségében csak az érintező határtudományok keretében nyer kisebb-nagyobb mérvű ismertetést. E helyeken magának a sajtótudománynak a művelése is ezeknek a határtudományoknak az irányában történik. Részt emiatt, de részint magának a sajtótudománynak érintező végpontjait keresve sem lesz talán érdektelen, ha felemlítem, hogy a német tudomány ma mely tudományágakban és mily mértékben véli feltalálni *a sajtótudomány határvonalait*.

A legplasztikusabban Karl *d'Ester* ábrája demonstrálja e tekintetben a ma általánosnak nevezhető felfogást. Az ábra *egy kör*, amelynek középpontjába helyezkedik el a sajtótudomány s a kör kerületéről a középpont felé meredő helyes szögek jelképezik a körülötte álló s vele érintező határtudományokat. Az érintező felületek nagyságát a különböző hegyesszögek fokokban való eltérései szemléltetik. Azonosnak tekinthető érintkezési felületet tüntet fel ezek szerint a sajtótudománnyal a kultúr-történet, a jogtudomány, a politika, a filozófia, a közlekedési és hírszolgálat, a nemzetgazdaság, a sokszorosító technika és a reklám, kisebbeket a stilsztika, az orvos és természettudomány, a theologia és a geográfia.¹⁵⁾ A statisztika, bár szintén ott volna a helye, az ábrán nem szerepel.

Nagy tévedés volna azonban a különböző tanszékek

¹⁵⁾ Karl d Ester: Zeitungswesen. Ferdinand Hirt in Breslau. 1928. 136. 1.

és intézetek összhangzó célkitűzéseinek a hiányát komolyabb, illetőleg erősebb kritika tárgyává tenni. E hiba ugyanis csak látszólag az és a német tudományos szakörök előtt semmiesetre sem ismeretlen. Kiküszöbölésére egyelőre nem tesznek lépéseket s passzivitásuk öntudatos. A sajtótudomány meghódítandó területe ugyanis oly nagy, *e tudomány maga pedig egyelőre még oly fiatal, hogy a komoly munka, bármily irányban fejtik is ki, alapvető eredményeket produkálhat.* A kialakult vélemény tehát odakonkludál, hogy kár volna a már megkezdett munkát egyelőre bárhol is megzavarni.

Emellett azonban az is nyilvánvaló, hogy a sajtótudománynak, már csak hatalmas anyagára való tekintettel is, *specializálnia* kell. És ez a folyamat, amint a példák mutatják, már meg is indult. Ha e specializálódás elméletileg is indokolható válaszfalait kutatjuk, az első nagy válaszfal a múlt és a jelen közt emelkedik ki. A *sajtótörténet* és a modern *sajtótudomány* válnak itt széjjel. A valóságban a specializálódás bizonyos mértékig már meg is történt. A sajtótörténet kutatásának központjába a müncheni egyetemen felállított „*Institut für Zeitvjjgsforschung*” került, a sajtótudomány modern művelésének egyetemes központjául pedig a berlini „*Deutsches Institut für Zeitungskunde*” tekinthető. A specializálódás azonban még a modern értelemben vett művelés keretén belül is tovább folyik. Specializálódott már is *a sajtótudomány nemzetgazdasági* iránya, érdekkörébe vonva e tudománynak a reklámmal, a sokszorosító technikával, a közlekedési és hírszolgálattal, a geográfiával és statisztikával érintkező kérdéseit és specializálódott *a sajtótudomány politikai* iránya is, érdekkörébe vonva, a jogtudomány, a filozófia, a theologia és részben a statisztika érintkező határkérdéseit. Az előbbire a nürnbergi kereskedelmi főiskola intézete és munkanyaga, az utóbbira a heidelbergi és a kölni egyetemi intézetek nyújtanak példát. Specializálódnak végül *a sajtótudomány nemzetközi vonatkozásai* is a kölni nemzetközi sajtókutató intézet munkatervében.

Nem kevésbé nyitott kérdés emellett az is, hogy a sajtótudományt környező határtudományok körén belül mi minden tartozik a szoros értelemben vett sajtótudomány körébe, mi tehát a sajtótudomány tényleges anyaga és ez az anyag, hatalmas tömegére való tekintettel, mily szempontok szerint csoportosítható¹⁾?

E kérdésre azonban többé-kevésbé elfogadható feleletet csak abban az esetben kaphatunk, ha határozottabban és kézenfekvőbben jelöljük meg a sajtótudomány megoldható feladatait. Ily határozottabb célkitűzéseket felölelő program-mot egyedül Martin *Mohr* fektetett fel a berlini német sajtótudományi intézet részére. E program két részből áll, az első része a sajtótudomány *általános*, a második része pedig a sajtótudomány *különös* feladatait, jelöli meg.

A sajtótudomány *általános feladatkörébe* tartozik eszerint a sajtó, helyesebben az időszaki sajtó¹⁶⁾ konkrét,

¹⁶⁾ A német tudomány állandóan „Zeitungswissenschaft”-ról beszél, amelynek szó szerinti .magyar fordítása nem „sajtótudomány”, hanem „újságtudomány” volna. Miként azonban a német „Zeitungswissenschaft” elnevezés sem fedi tökéletesen azt a tárgykört, melynek felölelésére törekszik, mert pld. a „Zeitschrift”, azaz folyóirat, az elnevezés szerint helyesen megvonható határokon kívül esne, holott mégis csak e tudomány anyagába tartozik, az „újságtudomány” elnevezés is sokkal kevesebbet fejez ki e tudomány mai álláspontja szerint megvonható tárgykörénél s ezenfelül még az „újság” kétféle értelme is félreértésre adhat okot. Nem felelne meg hasonló okokból a „hírlaptudomány” elnevezés «sem. Kétségtelen viszont, hogy a „sajtótudomány” elnevezés, ugyancsak szó szerinti értelemben véve, sokkal többet foglal magában a megjelölésre váró anyagnál, amely helyes megjelölést csakis a megfelelő magyar terminus technikusban, az „időszaki sajtó”-ban találhatna. Ezek szerint tehát e tudomány leghelyesebb megjelölése az időszaki sajtó tudománya volna. Maga a „sajtó” szó azonban, közkeletű értelmezését tekintve .annyira fedi az időszaki sajtó fogalmát, hogy a „sajtó-

megjelenési formái által körülzárt tudományos terület tudományos felölelése és egyrészt az egyes jelenségek történeti lefolyásának, valamint e jelenségek ama összefüggéseinek a felismerése, amelyek köztük, az állam, a gazdasági élet, a kereskedelem, a tudomány, a technika, az iskola és az egyház, az irodalom, a művészetek és a civilizáció és kultúra egyéb értékei között fonódtak, másrészt úgy a jelenlegi, mint a folytonosan tovább fejlődő hivatásszerű és üzemi alakulatok megállapítása, végül pedig annak a felismerése is, hogy az ekként körülírt tudományos terület mennyiben függ a környezettől s mily feladatokra köteles az emberiséggel szemben.¹⁷⁾

A sajtótudomány *különös feladatkörét* e program abban határozza meg, hogy e tudomány tanító és nevelő erejét kívánja, részint közvetlenül, részint közvetve értékesíteni.

Közvetlenül 1. elsősorban mindazok részére, akik a közélet vezetésére éreznek hivatottságot s mint a köztudat és a közakarat vezérei, a sajtótudomány ismereteit nem nélkülözhetik, 2. másodsorban azok részére, akiket jövő hivatásuk a sajtóval való közelebbi kapcsolatokra és praktikus együttműködésre utal, 3. végül pedig: azoknak a szűk körére is, akik az újságírással hivatásszerűen kívánnak foglalkozni, de akik a tudományos bevezetést, útmutatást és előkészítést még abban az esetben sem nélkülözhetik, — „*trenn sie auch als künftige Belehrer und Lehrer und geistige Führer des Volkes in sich die Gnade der Berufung zu ihrer Sendung tragen müssen!*”¹⁸⁾

Közvetve viszont e programú szerint e tekintetben minden nagykorú állampolgár figyelembe jöhet, aki lépve az iskola padjaiból, a közélet alanyává válik s

tudomány” elnevezi nem igen adhat félreértésre okot s így mint egyszerűbbet, inkább ezt az elnevezést használtam.

¹⁷⁾ L. Martin Mohl id. m.-t. 6. 1.

¹⁸⁾ L. u. o. 7. 1.

ekként a köz és az állam legfontosabb életnyilvánulásainak épségbentartása felett örködni köteles.¹⁹⁾

Habár e program, még a feladatok különös körében is, meglehetősen általános és határozatlan, a sajtótudomány anyagának nagy vonalakban való körülkerítésére mégis módot ad s a benne lefektetett irányelvek, *kiegészítve a német sajtótudományi intézetek által ténylegesen is művelés alá vett anyag ismeretével*, elegendő bázist nyújtanak arra, hogy a sajtótudomány anyagának felsorolását megkísérelhessük.

Előbb azonban és épp az ismertetett program alapján s annak egyik pontjába bekapcsolódva, egy preiudikális kérdés vár megvilágításra. A sajtótudomány különös feladatait tárgyaló program 3. pontja ugyanis *e tudomány tanító és nevelő erejét a hivatásos újságírók körében csak a tudományos bevezetés, útmutatás és előkészítés mértékéig kívánja értékesíteni* s ezáltal, csupán az intenzívebb előkészítés keretei közé szorítkozva, *kizárja programja köréből a tulajdonképpeni újságírónevelést, gyakorlatilag az újságíróiskolát.*

És ebben a tekintetben ma már a német tudomány álláspontja. — egy néhány újságíróiskola vagy főiskola felállítására vonatkozó sikertelen kísérlet után, — teljesen egységesnek mondható. A német sajtótudomány az újságírók hivatásszerű kiképzésének a kérdését feladatai köréből teljesen kikapcsolta s tisztán az elméletre, a tudományos megfigyelési anyagok gyűjtésére, leírására, rendszerezésére, röviden a sajtótudomány rendszeres megalapozására törekszik. Főcélja tehát nem a nevelés, hanem a *Juttatás.*

Ezen a ponton tér el egymástól a sajtótudományok *német* irányú művelési ága és ezen a ponton való eltérés alapján válik lényegében is különbözővé a sajtótudományok másik hatalmas művelési ágától, az *amerikaitól.* Az amerikai sajtótudomány s tudományos oktatás ugyanis

¹⁹⁾ L. u. o.

teljesen gyakorlati s célja kizárólag: az *újságírónevelés*. E téren viszont Amerika szép s különösen általános és széleskörű eredményeket tüntethet fel. Amerikában a sajtótudománynak különben is igen nagy múltja van. mert az amerikai nép hamar felismerte és felhasználta a sajtó nagy jelentőségét, amelyre *Jefferson*, az újságíróból lett köztársasági elnök mutatott rá legelőször szállóigévé vátít mondatában: „*Ha a felől kellene döntenem, hogy kormányunk legyen-e sajtó nélkül, vagy sajtónk kormány nélkül, — egy pillanatig sem haboznék s az utóbbit választanám.*” Hat évtizednyi múlt után Amerikában ma már 28 állami egyetemen, 19 technikai, gazdasági és más állami iskolában és kereken 50 alapítványi egyetemen és magánkollegesben tanítják a sajtótudományt.

Helytelen volna azonban a sajtótudomány eme két nagy művelési ága közt mutatkozó éles eltérésből — bárha ez a kérdés itt is, ott is nagy vita tárgyát képezte — arra a következtetésre jutni, mintha a német sajtótudomány az újságírónevelés lehetőségének teljes negatiojára helyezkednék, az amerikai sajtótudomány pedig a sajtótudomány elméleti megalapozását becsülné le, avagy túlzott eredményeket várna az újságíróiskolától.

A tények helyes megvilágítása ezzel szemben az, hogy a német sajtótudomány, amely elsősorban a kutatást tűzte ki célul maga elé, mindaddig, amíg e téren súlyos és alapvető feladatokkal kell megküzdenie, de egyéb nehézségek mérlegelése alapján is, kikapcsolta feladatai köréből az újságírónevelést, nem tekintvén e feladatot magára nézve kötelezőnek. És tette ezt ugyanazon az alapon, amelyen az irodalom, tanára sem tekintheti magára nézve kötelezőnek, hogy tanítványait versek, novellák vagy regények írására tanítsa.²⁰⁾ „*Die Zeitungswissenschaft hat zunächst gerade genug damit zu tun, — írja Karl d'Ester — das bislang Versäumte auf ihrem eigenen Forschungsgebiet einigermassen nacli zuholen,*

²⁰⁾ L. Karl d'Ester id. m.-t. 132. 1.

*das Forschungsmaterial zu sammeln, zu sichten, zu bibliographieren, um es dann wissenschaftlich zu bearbeiten.*²¹⁾ Az amerikai sajtótudomány gyakorlati irányának indítórugói viszont az amerikai nép sokkal gyakorlatiasabb gondolkozásában gyökereznek, az újságíróoktatás nagy általánosságban elérhető eredményei pedig, az amerikai sajtó struktúrája és szellemi anyagának gyáriparszerű előállítására való tekintettel is, a nagymértékben jelentkező közszükségletet teljes mértékben kielégítik.

A sajtótudománynak a legutóbbi évek alatt bekövetkezett előretörésében e tudománynak mind a két nagy művelési ága *követőkre* talált. Európában ma már alig van állam, ahol a tudományos világ a sajtótudomány előretörésére fel ne figyelt és e tudományág meghonosítására legalább is kísérletet ne tett volna. Komolyabb művelésről mindazonáltal csak Franciaország, Lengyelország és Olaszország számolhat be. A két első államban, újságírófőiskolák felállítása által, a sajtótudomány amerikai irányú művelése honosodott meg. A fejlődés iránya ezekben az országokban különben a háború után bekövetkezett expansiv terjeszkedésben is indokot találhat. Olaszországban is sok szó esett egy újságírófőiskola felállításáról, egyelőre azonban csak a perugiai egyetemen állított fel *Mussolini* egy sajtókutató tanszéket. A német irányú művelés viszont Japánban talált termékeny talajra, ahol dr. *Hideo Ono*, a tokiói egyetem tanára egy németországi tanulmányút alapján, a német minták szerint szervezte meg a japán sajtótudományi intézetet.

Ennek a kérdésnek a megteremtésre váró magyar sajtótudományban való aktualitására most nem kívánok kiterjeszkedni. Később azonban még röviden utalni fogok reá. Most csupán a felvetett kérdést, a sajtótudomány anyagának meghatározását tartva szem előtt, a sajtótudomány jelenlegi kezdeti állapotában a *kutatást tartom a legelsőbbrendű célnak* s így az anyag felsorolá-

²¹⁾L. u. o.

sában, a berlini sajtótudományi intézet programjának célkitűzései szerint, az újságírók hivatásszerű kiképzésének feladatára nem terjeszkedem ki.

E preiudikális kérdés tisztázása mellett a mai sajtótudomány anyaga nagy vonalakban a következőkben alakul ki:

Idetartozik elsősorban és kiindulási pontként *a sajtótörténet*, azaz a sajtó egész múltja. A sajtótudomány anyagának ez a része azonban már egymagában is oly hatalmas anyag, hogy — miként már említettem is, — specializálódásra van hivatva. Nagy és szép feladat áll e téren a sajtótudomány előtt, mert ha az egyetemes sajtótörténet majd több-kevesebb teljességgel kiépül és a sajtó hatáskoefficiense a történelem nem egy fordulópontján megállapítható lesz, az egyetemes történetnek bizonyára nem egy fejezete fog újrairásra szorulni. Az egyetemes sajtótörténet mellett azonban az egyes államok és nemzetek, esetleg nemzetiségek sajtótörténete is idetartozik s hasonló értékeket nyújthat vagy hatással lehet az egyes nemzetek nemzeti történetére. Szoros kapcsolatot találhat továbbá a sajtótörténettel a sajtó, mint kultúrtenyező is..

Az anyag második s ugyancsak specializálódásra alkalmas csoportjában *a sajtó és az állam*, a sajtó és a parlament, a sajtó és a társadalom, a sajtó és az egyház egymáshoz való viszonyának a kérdései, a sajtópolitika, a sajtójog és a cenzúra nyomulnak előtérbe. Kiegészítést nyerhet e csoport továbbá a *közvéleményről* szóló tannal s a társadalmi öntudat kialakulásának a törvényeivel.

Külön, önálló csoportját alkotja az anyagnak a *sajtó gazdasági tényezőként* való beállítása s ugyancsak önálló csoportját alkotják a sajtó *nemzetközi kapcsolatainak* politikai, társadalmi, jogi, gazdasági, hírszolgálati és technikai kérdései.

Idetartozik továbbá az időszaki sajtó sociológiai és gazdasági alapjainak a feltárása, *a hírlap mint gazdasági és publicisztikai vállalkozás*, a hírlapterjesztés és a hir-

detés szerepe, a kiadó és a szerkesztő viszonya, az újságírás, mint szakma és hivatás, maga a hírlap, mint organizmus, szervezete, fajai, tartalma és technikája, az időszaki sajtó minden problémája, elsősorban a hírszolgálat, de éppúgy a vezércikk, a tárca, a regény stb. — még a sportrovat is.

Önállóan sorakozik e felsorolásba a *sajtóstatistika*, amelynek értékes megállapításokra e téren bő alkalma nyílik s kiegészíthetik az anyag felsorolását a sajtótudomány *módszertani kérdései*, valamint a sajtótudomány határvonalainak megállapítása is.

Csak durva vonalakban körvonalazva, nagyjában ennek az anyagnak a tudományos feldolgozása és rendszerezése vár a sajtótudományra.

III.

A sajtótudomány *módszertani kérdései* felől ma még nincs egységesen kialakult vélemény. Martin *Mohrnok* az volt az álláspontja, hogy a sajtótudománynak a szellemi és természettudományok kipróbált módszereire kell támaszkodnia. Egyaránt értékesítheti tehát úgy a filozófia, mint a philologia, a nyelvtudomány, a történelem, a jog és államtudományok, a gazdaságtudomány, a társadalomtudomány és a statisztika módszereit.²²⁾ Ez az álláspont azonban ily formában csak ideig-óráig lesz tartható, mert helyesen veti fel például *Schöne* a kérdést, van-e egyáltalában külön, sajátos módszere a sajtótudománynak! Ugy véli ugyanis — és helyesen, — hogy amennyiben a sajtótudományról, mint ilyenről beszélni lehet, a módszertani kérdést feltétlenül fel kell vetni.²³⁾

A fiatal sajtótudományban tehát egyelőre ez a kérdés is a megoldhatatlan problémák közé tartozik. E meg-

²²⁾ L. Martin Mohr id. m.-t. 6. 1.

²³⁾ L. Schöne id. m.-t. 18. 1.

oldatlan probléma azonban természetesen még korántsem jelenti azt, mintha ezáltal a sajtótudomány mai alapvető munkája bármily tekintetben is befolyásolva volna, avagy tudományos értékéből bármit is veszítene. Ma még csak az alapvető munka, a kutatás folyik s ebben a munkában valóban minden aggodalom nélkül igénybe veheti a fiatal sajtótudomány a szellemi és természettudományok kipróbált módszereit.

A sajtótudományi munka legfőbb feladata ma, — miként minden tudomány feladata a kezdetek kezdetén. — egyelőre csak a tudományos megfigyelésre alkalmas anyagok gyűjtése, leírása, rendszerezése és csoportosítása s a további feldolgozásra való előkészítés lehet. Nemcsak a nagy terület és a rengeteg anyag, hanem ennek az anyagnak napról-napra való folytonos növekedése is ezt az utat írja elő.

A német sajtótudományi intézetek, amelyeknek asztalait napról-napra egész újságerdők borítják el, ezt az utat követik. Megindult mindenütt az anyaggyűjtés. Az anyag maga az *újság*. De nem múzeumi tömegben felhalmozva, csak mint előre meghatározott rendszer szerint kiépített, folytonosan és megfelelően felfrissített s a 11 a n dóan ellen őrzött *újság gyűjtemény*.

Ezen az úton — eltekintve ama speciális feladatoktól, amelyet az egyes intézetek specializálódása ír elő, — az egyes intézetek nagy és állandó munkájából lassanként kialakul az egész német sajtó sajtótudományi szempontból érdekes helyzetképe, a modern német sajtótudomány teljes nyers s a folytonos felfrissülésre alkalmas anyaga. Mert ezeknek az újságyűjteményeknek az alapján ott, ahol rendszeres munka folyik, minden egyes a gyűjteménybe besorozott időszaki sajtótermék, *egy-egy* meghatározott időközben (pld. egy hónap alatt) megjelent összes példányszámaiban, a legalaposabb részletekre menő megfigyelés alá kerül s *karakterképe*, szellemi, technikai, kereskedelmi és történeti ismérveinek feljegyzése által kialakulván, az esetleges bekövetkezendő változások szempontjából is állandó ellenőrzés alatt áll. Más-

képpen aligha volna a sajtó éber szemmeltartása, az időszaki sajtó életében bekövetkezett változások helyes és gyors felismerése, e változások okainak felderítése és a sajtótudomány részére értéket jelentő törvényszerűségek és igazságok megállapítása pontosan és komolyan megvalósítható.

Ez az út kínálkozik fel, aránylag elég könnyen járható ösvényeivel, a távolabbi perspektívában fénylő célok felé, *a megteremtésre váró magyar sajtótudomány előtt is.* A kiinduló pont egy vagy több *sajtókutató intézet,* felállítása lehetne, amelyben vagy amelyekben egyrészt a magyar sajtótörténet feltárására folynának kutatások, másrészt — és egész könnyűszerrel — egy *újságygyűjtemény* létesülhetne, melyben a Magyarországon megjelenő összes időszakai sajtótermékek, egyben azonban a külföldön megjelenő összes magyar nyelvű időszakai sajtótermékek is, rendszeres tudományos kutatás, rendszerezés és feldolgozás alá kerülnének s ezáltal mód és lehetőség nyílna arra, *hogy a magyar sajtó élete tudományos ellenőrzés, élettörvényei pedig tudományos megfigyelés alá kerüljenek.*

Természetes, hogy a magyar sajtótudomány megalapozásának nagy és átfogó feladatán kívül *a specializálódás* a megteremtésre váró magyar sajtótudományba is lehetséges, sőt szükséges volna. Szükséges annál is inkább, mert itt *a specializálódást* nem annyira a sajtótudomány anyagának általános elméleti elvek szerint való csoportosítása, mint sokkal inkább a magyar sajtó helyzete *s a magyar sors parancsoló szüksége követelné ki.*

Az ily irányú specializálódás lehetőségeire vagy helyesebben kívánalmaira csak egy néhány példát szeretnék felsorkoztatni: *A fővárosi sajtó.* — *A vidéki sajtó.* — *A felvidéki magyar sajtó.* — *A délvidéki magyar sajtó.* — *Az erdélyi magyar sajtó.*

Azt hiszem, e példák jelentőségét, a sajtótudomány kifejlett elméleti és gyakorlati létjogosultságának horizontjában, felesleges volna az amúgy is kézenfekvő érvekkel alátámasztani és kihangsúlyozni. *E példák megérté-*

sért kiáltanak. Megértést követelnek a megteremtésre váró magyar sajtótudomány részére.

* * *

Ezek a lehetőségek és célok bontakoztak ki előttem, amidőn főtárgyammal, a politikával kapcsolatban tanulmány tárgyává tettem a sajtótudományt s ezek indítottak arra is, hogy a sajtótudományt az 1929—30. tanévre a miskolci ev. jogakadémián *speciálkollégiumként* meghirdessem.

A sajtótudományról szóló előadásaimnak 1929 szeptemberében történt megkezdése előtt tanulmányút keretében meglátogattam a német sajtókutató és sajtótudományi intézetek nagy részét s érintkezést kerestem a modern német sajtótudomány reprezentánsaival is. Németországban szerzett tapasztalataim pedig nemcsak arról *győztek* meg, hogy az illetékes tényezők és a közvélemény érdeklődésének megfelelő felkeltése mellett, a feltárt lehetőségek és célok Magyarországon is könnyű szerrel megvalósíthatók és a magyar sajtótudomány is megalapozható lenne, hanem arról is, hogy ha ezen az úton nem tesszük meg még idejében a szükséges lépéseket, máris a lemaradás veszélye fenyeget és a sajtótudomány iránt, megnyilvánuló egyetemes tudományos és általános érdeklődésre való tekintettel, oly kínálkozó lehetőségeket mulasztunk el, amelyek, megfelelően kiaknázva, *a magyar sors igazságtalansága mellett is nagy propagandát jelenthetnének.*

Első előadásom megtartása után értesültem nagy örömmel arról, hogy a szegedi Ferenc József Tudományegyetem 1929/30. évi első felére érvényes tanrendjében is szerepet kapott a sajtótudomány, amennyiben az egyetem bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karán Szabó László dr. egy. magántanár, a neves publicista hirdetett meg „Az újságírás etikája”, „A Hír” és „Az újságíró, a szerkesztő és kiadó” címen előadásokat. Szerepel továbbá a sajtótudomány a budapesti közgazdasági egyetemen is, ahol Wünscher Frigyes dr. tart *Sajtóismeretek* címen

már három év óta a hírszolgálat problémáiról, valamint a sajtó és a gazdasági élet kapcsolatairól előadásokat.

Amíg a szegedi egyetemen tartott előadások a sajtótudomány művelésének amerikai irányát reprezentálják, a miskolci ev. jogakadémián tartott előadásaimban a német irány hívéül szegődtem. De, bárha a német irány célkitűzései szerint a magyar sajtótudomány elméleti megalapozását tartom is a legelsősorban megoldandó feladatnak, nem kétlem, sőt természetesnek tartom, hogy e nagy és szűz területen megindított alapos munka, — bármily irányú legyen is, — nagyértékű eredményeket érhet el.

A megteremtésre váró magyar sajtótudomány rendszeres megalapozása és kiépítése azonban csak egy *magyar sajtókutató intézet* keretében volna megvalósítható.